

Iskolai vizsgálatok. Irta *Dr. Tóth Kálmán* (A budapesti ág. hitv. ev főgymnásium értesítője 1896.)

Egy értekezésre kívánom e folyóirat olvasóit figyelmeztetni, melyre mindjárt megjelenése után a középiskolai vizsgálási és osztályozási rendszerről tartott kongresszusi előadásomban is rámutattam mint idevágó irodalmunk igen értékes adalékára. Igazán nem ismerek iskolaügyi irodalmunkban a középiskolai vizsgálatokról úgy az anyagösszeállítás módjára, mint az elméleti eredmények számbavehetőségére nézve jelesebb tanulmányt, mint ez egészben véve 37 lapnyi kis monographiát. Különösen említésre méltó, hogy a szerző nagy buzgósággal magáévá tette az iskolaelméleti kutatásnak azt a módszerét, melyet nálunk nevezetesen Kármán Mór honosított meg és gyakorol is oly mintaszerű módon, hogy t. i. a mai hazai állapotoknak az európai jelennel és a hazai multtal való gondos egybevetése után igyekszik a kellő kritika és még inkább összefoglaló, vagy mondhatni összeegyeztető áttekintés útján elméleti megállapodásra jutni:

Jóllehet Tóth Kálmán sokszor nem a közvetlen forrásokból, hanem csak összefoglaló feldolgozásokból, de itt többnyire elsőrendűekből meríti adatait, mégis megbízható képet ad az iskolai vizsgálatok különböző nemeiről és eljárás módjairól, a mint azokat Angolország, Franciaország és Németország intézményei mutatják, valamint részben a reájok vonatkozó controversiákról is az illető országokban, és utána eléggé éles vonásokkal vázolja a Magyarországon dívott vizsgálatmódokat is a reformatiótól napjainkig. Az elméleti eredmény pedig, a melyre jut, illetőleg az ő pædagogiai meggyőződése, melyben fejtegetései culminálnak, az, hogy mind a külföldi, mind az összes egyéb hazai intézkedések és eljárás módok közül legmagasabban áll az, melyet az 1876. július 22-én kiadott magyar miniszteri rendtartás szabott meg. Róla ezeket mondja Tóth tanulmánya :

«A nevezett rendtartás szerint: «Minden év végén nyilvános vizsga tartatik, részben, hogy a szülői ház s a társadalom érdeklődő képviselői közvetlen tudomást szerezhessenek az iskolai oktatás szelleméről és módjáról, de főleg azért, hogy a tanuló ifjúság annak tudatában, hogy tanulmányainak egy nagyobb egységes részét befejezte, ösztönzést és alkalmat nyerjen a tanultaknak különböző pontokból kiinduló áttekintésére.» A végrehajtásra vonatkozólag pedig: «A tárgyi anyaguk vagy alapfogalmaik s rendszerük tekintetében rokon szakok az alsóbb osztályokban két, a felsőbbekben három csoportba egybekapcsolva teszik egy-egy napon a vizsgálat tárgyát s főleg oly tételek és feladatok tüzendők ki, me-

lyek alkalmat szolgáltatassanak arra, hogy a tanuló nyert ismeretéről nagyobb összefüggésben adhasson számot s kívánatos, hogy minden tan-csoportból jusson minden egyes tanulóra egy főkérdés». A vizsgálatokon az igazgató vagy megbizottjai elnökölnek és utóbbiak neki jelentést tesznek. A rendtartás felteszi, hogy rendelkezései megtartatnak s ennek következményeit le is vonja s ezért nincs benne szó a tanár tapasztal-tának kiegészítéséről, sem külön írásbeli dolgozatokról stb. «Az év vége felé minden egyes tantárgyban a tanár vezetése alatt iskolai óráiban általános ismétlés tartandó, melynek azonban nem a tananyag rész-leteinek újlagos gyors átfutása, hanem kiválólag a főbb fogalmaknak helyes ismeretét és a rendszer értelmes belátását elősegíteni tulajdon-képeni feladata.» Ez ismétlések befejeztével minden tanárnak készen kell lennie ugyan a maga ítéletével tanítványai felől, de a végleges hatá-rozat előtt alkalmat kell nyújtania nézetek kölcsönös kicserélésére is s ez az osztálytanári értekezlet feladata. E pont is mély belátásra vall, mert sokkal helyesebb az itt kölcsönösen kicserélt s megfontolt nézetek alapján határozni, mint egy vizsga futólagos benyomásainak engedni. «Az általános tanári tanácskozás ezután az osztályértekezletek határo-zatai alapján az osztályfőnökök indítványára lelkiismeretes határozatot hoz az iránt, mely tanulók léphetnek át a felsőbb osztályokba.» Az igaz-gatónak megvan ellenőrzési joga. E végleges határozatot követik aztán a vizsgálatok. Persze föl lehet hozni a vizsgálatok illetén rendje ellen, hogy ha már a vizsgát megelőzőleg megvannak az érdemjegyek, mire való a vizsgálat? továbbá azt is, hogy a tanulók, szülők természet-szeriint csekély érdeklődéssel fognak oly intézmény iránt viseltetni, a mely-nek, a mint mondani szokták, nincs gyakorlati jelentősége. Azonban épen attól a gondolkodásmódtól kell mind a tanulót, mind általában az érdeklődőket elszoktatni, a melynek az osztályozás egyik fő előmoz-dítója: hogy nem magáért az ismeretért és a szellemi tökéletesbülésért, hanem bizonyos fokozatokért kell tanulni és fáradozni. Nem állítom, mintha a vizsgálat ilyen formája megszüntetné az említett balítéletet, mert ily meggyökeresedett nézetet nehéz kiirtani, de legalább nem adunk neki táplálékot. Hogy a tanulók érdeklődése megmaradjon, az úgy itt, mint évközben teljesen az embertől függ; ha pedig a szülők nem viseltetnének érdeklődéssel az intézmény iránt, az baj volna; de kétségbe vonom, mintha a más fajta vizsgálati mód mellett is különös érdeklődés volna tapasztalható s a 76-os rendtartás vizsgálatánál az a vigasz mindig megvan még csekélyebb érdeklődés mellett is, hogy a ki az intézetet ily alkalommal felkeresi, nem mellékes célókból teszi, ha-nem vonzalomból».

Az imént idézett sorokat egyenesen azzal a kijelentésével vezeti be írójuk, hogy minden újabb rendelkezésben, a manapság érvényben

levőket sem véve ki, visszaesést lát e rendtartáshoz képest. Tóth Kálmán ez ítéletében teljesen osztozom magam is, és habár erre nézve már régebben is megvolt az övével egyező meggyőződés, az ő fejtegetései is hozzájárultak ebbeli nézeteim megerősítéséhez. De azt hiszem, hogy érvelésének világossága és határozottsága olyanokra is tisztázó hatással lesz, kiknek idevágó véleménye talán még ingadozik.

Ezért szeretném, ha a derék dolgozatot minél többen olvasnák, és sajnálom, hogy nem jelent meg különlenyomat alakjában is. De talán így, a budapesti evang. gymnasium értesítőjében is, hozzáférhető a magyar középiskola minden emberére nézve, kiknek még egyszer a legmelegebben ajánlom.

WALDAFFEL JÁNOS.

Elemi iskolai tanító- és tanítónőképzésünk fejlődése. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter megbízásából az ezredéves ünnepély alkalmára írta Sebestyén Gyula.

Ezredéves ünnepünk egyik maradandó alkotása, ama tanügyi monographiák, melyeket a közoktatási kormány, ez ünnepi alkalomra szakavatott férfiak által íratott. Sebestyén könyve a tanítóképzés fejlődéséről is ez alkalmi munkák közé tartozik, de jelentősége, becse csak most tűnik ki igazán, midőn túl vagyunk az ünnepségek lélekiemelő, de harsogó zaján és nyugodt lélekkel eszmélünk nemzetünk culturalis munkájára. Nemzeti művelődéstörténetünk egy fontos mozzanatát rajzolja a hivatott történetíró, feleleveníti előttünk a mult munkáját és világos, nyugodt, mégis szívhez szóló szavakkal átkalauzol az adatok tömkelegén, biztos kézzel vázolja, mit ért eddigi tanítóképzésünk és mik még a teendők e téren. Könyve nemcsak a szakbeli pädagogusok számára bir értékkel, hanem világos, folyékony, az adatokat csoportosító előadása folytán tanulságos olvasmány mindazoknak, kik a nemzeti közművelődés kérdései iránt érdeklődnek és így első sorban culturpolitikussaink figyelmébe ajánlandó.

Sebestyén könyve összefoglaló képet nyújt tanítóképzésünk fejlődéséről és jelen állásáról is e történeti alapon állva jelzi a jövő feladatait. A tanítóképzés ügye hazánkban, más közoktatásügyi kérdésekkel szemben, meglehetősen háttérbe szorult, pedig nagyon óhajtható volna, hogy a közvélemény többet foglalkozzék a nemzeti közműveltség szempontjából oly fontos ügygyel; ezért tehát, a mennyire e folyóirat kerete engedi röviden ismertetem Sebestyén előadását az ügy állásáról.

Nálunk a tanítóképzés története Mária Teréziával kezdődik és 1868-ig kettős mederben folyik. Az állam politicumnak tekinti a köz-